

Na sastanku Sekretarijata odbora za proslavu 40-te godišnjice stvaranja KPJ odnosno SKJ održanom 25 februara 1959 godine kod je, pored članova sekretarijata ovog odbora za opštinu Ključ prisustvovao Banjac Ilija politički radnik u doba NOB-e na ovom području. On je na ovom sastanku, pored ostalog dao slijedeću izjavu:

Poznata su mi izvjesna politička previranja još od 1905 godine na području bivšeg ključkog sreza. Naime, 1898 godine otpočeto je sa eksploatacijom šuma na području bivšeg ključkog sreza. U predjelima Smetice, Šiše, Potoka, Resenovače itd. Prvi radnici u šumskim preduzećima bili su: Galicijani, Talijani, Rusini, Dalmatinci, a bilo je veći broj fizičkih radnika i sa našeg područja. Radnici, naročito kvalifikovani, to jest stranci prenosili su revolucionarne ideje na radnike uopšte, tako da je dolazilo nekoliko puta do štrajkova u preduzeću "Šipač".

Prvi štrajk organizovan je 1905 godine u preduzeću OTT "Štanbajs" koji je obuhvatio od Dobrljina do Vučije poljane, Resenovaču i Bjeljevine. Koliko je učestvovalo radnika u štrajku nije mi poznato. Podatke o ovom štrajku dobio sam od dugogodišnjeg radnika koji je i sada živ, a koji je radio u pomenutom preduzeću Pere Tešanovića. On je bio ložičar na mašini zvanj "Duna" u pomenutom preduzeću od 1908 do 1911 godine, kada je premješten za brodar-skog radnika na Dunav. Ovaj štrajk organizovan je radi poboljšanja uslova radnika. Naime, Radnici su primali za ishranu pokvereno kukuruzovo brašne, gorko, sa kojim je bila otežana ishrana u tako teškom i napornom polu. Radnici su također postavili uslove da se skрати radno vrijeme, jer je ono bilo neograničeno, da se uvede socijalno osiguranje, da se poboljša smještaj radnika itd. Koliko je trajao ovaj štrajk nije nam poznato, samo je poznato to da su izvršeni izvjesni ustupci radnicima, ali ne svi istaknuti zahtjevi radnika.

Drugi štrajk organizovan je 1908 godine, a koji je obuhvatio Oštrerlj, Smetice, Potoke i Vučiju Poljanu. Ovaj štrajk

postavio je iste uslove a ujedno organizovani su snažni protestni zbir aneksije Bosne i Hercegovine od strane austro-ugarske monarhije.

Treći štrajk organizovan je 1924 godine koji je zahvatio čitavo preduzeće "Šipad", osim pilane. Naime, u to doba postojale su nekolike vrste sindikata, tako da su u šumskim preduzećima radnici na eksploataciji bili posebno uvrstani u određenu grupu sindikata, a radnici na preradi u pilanama su također bili posebno uvrstani u grupu sindikata. Tako da nikad u to doba nije moglo doći do štrajka koji bi obuhvatio u isto vrijeme pogone prerade i pogone eksploatacije, zbog razjedinjenosti radnika navedenih pogona, koji su bili svrstani u posebne sindikalne grupe - organizacije.

1935 godine radnici u Potocima su organizovali štrajk, koji je trajao 3 dana sa zahtjevom da im se podignu barake i poviši plata. Ovaj štrajk bio je ugušen, a radnicima nisu ispunjeni traženi zahtjevi. Isto tako u 1937 godini, organizovan je štrajk u Potocima, koji je trajao 23 dana. U ovom štrajku radnici su postavili zahtjeve povišenja plata i skraćeno radno vrijeme, ali njihovim zahtjevima nije udovoljeno, nego su neki radnici, učesnici ovog štrajka odstranjeni sa posla, kao na pr. Banjac Ilija, sekretar sindikalne podružnice, Djavić Smajo, Babić Djuro, Kralj Djuro, Tomasić Jovo, itd. Svi ovi štrajkovi bili su ugušeni, zbog toga, što su zahvatali uža područja i što nisu bili vezani, odnosno povezivani sa štrajkovima koje su organizovali radnici u drugim preduzećima, i ne samo to, štrajk kako se vidi iz napred navedenog, nije bio objedinjen ni kod svih šumskih radnika, koji su radili na eksploataciji i preradi drvene mase.

Početak 1932 godine u vrijeme kada je vladala opšta kriza u Jugoslaviji pod pritiskom gladnih masa vlast u Ključu bile su prisiljene da otvore magazin i da podijele kukuruz gladnim domaćinstvima. Neki ljudi iz D.Ratkova, a posebno iz Guslova organizovali su otimačinu plijena od žandara skoro svake subota.

Početak školske 1938/39 godine, došao je na područje Hripovaca učitelj član KPJ Stojnić Radenko, koji je ostao na području, odnosno u NOS-i sve do juna mjeseca 1941 godine kada je uhapšen od strane ustaša i sproveden u koncentracioni logor, ali neznamo u koji, i strijeljan. On je odmah po svom dolasku okupio oko sebe najizraslije ljude sa kojima je radio i koje je politički uzdizao odnosno razvijao kod njih revolucionarne ideje, a to su: Dragić Miter, iz Humića, Banjac Ilija iz Ribnika, Blažević Ivica iz Ključa, Bijelić Stojan iz Ramića, Karlaš Djurađ iz Ramića, Ostojić Trivo iz Krasulja, Kosić Milan iz Krasulja, Počanac Simo iz Peći itd.

Odmah početkom 1938 godine Stojnić Radenko s Dragić Mitrom i Banjac Ilijom organizuje posjetu kod Mišković Sime, Mačkić Nenada, Mačkić Jove iz Donjeg Ratkova, Savić Blagoja i Savić Miloša iz Sokolova i preko ovih ljudi organizuju proteste protiv Stojadinovića vlade. 1938 i 1939 godine održava se u Ključu veliki politički zbor na kom je prisustvovao ministar saobraćaja Džafer Kulenović i Bogoljub Kujundžić, sekretar u Vladi Stojadinovića.

Na zbor je došlo nekoliko hiljada ljudi, ali je napred navedena revolucionarna grupa izvršila pripreme da se razbije zbor. Na govornicu je istupio Džafer Kulenović i odmah po njegovom istupanju revolucionarna grupa organizovala je bacanje jaja na govornicu i kamenje, tako da je govornik i ostali koji su bili na tribini, bili su prisiljeni da napuste govornicu, odnosno tribinu, čime je nastala opšta gužva i zbor razbijen u potpunosti. Odmah je policija počela da se obračunava sa ljudima i neke od članova revolucionarne grupe pohapsila, kao na pr.: Mačkić Nenada, Dukić Paju, Todorović Milana, Kasap Perkana, Grbić Lazara, itd. Iste godine razbijen je politički zbor kojeg je organizovao Mijić Milan u Ribniku. Slični politički govori bili su organizovani i u drugim

centrima bivših opština, Sitnica, Saniča i Vrpolje, ali su oni također bili razbijeni. Iz ovoga se može vidjeti da je dolaskom na područje bivšeg ključkog sreza Stojnić Radenka otpočeo aktivni revolucionarni rad na području ove Opštine na čelu sa članovima KPJ Stojnić Radenkom i Filipović Safetom. Bliže podatke o djelovanju i radu kako Stojnić Radenka, tako i ostalih revolucionara na području bivšeg ključkog sreza može dati Filipović Safet, sada se nalazi na dužnosti Državnog sekretara za unutrašnje poslove NRBiH.

Ključ, 25 februara 1959 godine.

Sekretarijat odbora za proslavu
40-ce KPJ K L J U Ő

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-146 - 11/69